

**İZMİR SERBEST MUHASEBECİ
MALİ MÜŞAVİRLER ODASI**

17. MUHASEBE STANDARTLARI SEMPOZYUMU

**TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer
Ölçümü Standardına Genel
Bakış:**

**Uygulamadaki Zorlukların
Potansiyel Nedenleri**

*18-22 Eylül 2019
Seferihisar - İZMİR*

*Prof. Dr. Yakup Selvi
İstanbul Üniversitesi,
İşletme Fakültesi*

TARİHİ GELİŞİM

- **30/12/2012** tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazete’de (2. Mükerrer) yayımlanmıştır.
- **01/01/2013** tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında meydana gelen değişikliklere paralellik sağlanması amacıyla da

- **15/01/2019** tarih ve 30656 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) güncellenmiştir.

TFRS-13 GUD ÖLÇÜMÜ

- Standart hükümleri (Madde 1-99)
- Ek A: Tanımlanan terimler
- Ek B: Uygulama rehberi (B 1-47)
- Ek C: Yürürlük tarihi ve geçiş (C 1-6)

Standardın Amacı

- Gerçeğe Uygun Değer'i (GUD) tanımlamak,
- GUD ölçümüne ilişkin çerçeveyi tek bir TFRS'de düzenlemek ve
- GUD ölçümüne ilişkin açıklamaları belirlemek (TFRS 13/1).

Gerçeğe Uygun Değer (GUD) Tanımı

“piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır” (IFRS 13/9).

GUD Ölçümü Nedir?

PİYASA ESASLI

Bir Varlık veya Borçla ilgilidir.

Bir varlık satışını veya borç devrini öngörür.

- *Mevcut piyasa koşullarında, piyasa katılımcıları arasında bir varlığın satışına veya bir borcun devrine yönelik olarak ölçüm tarihinde olağan bir işlemdeki fiyatın tahmin edilmesidir* (TFRS 13/2).

Zorlama veya gönülsüz bir işlem değildir.

Satış veya devir işleminin ne zaman olduğunu tam olarak belirtir.

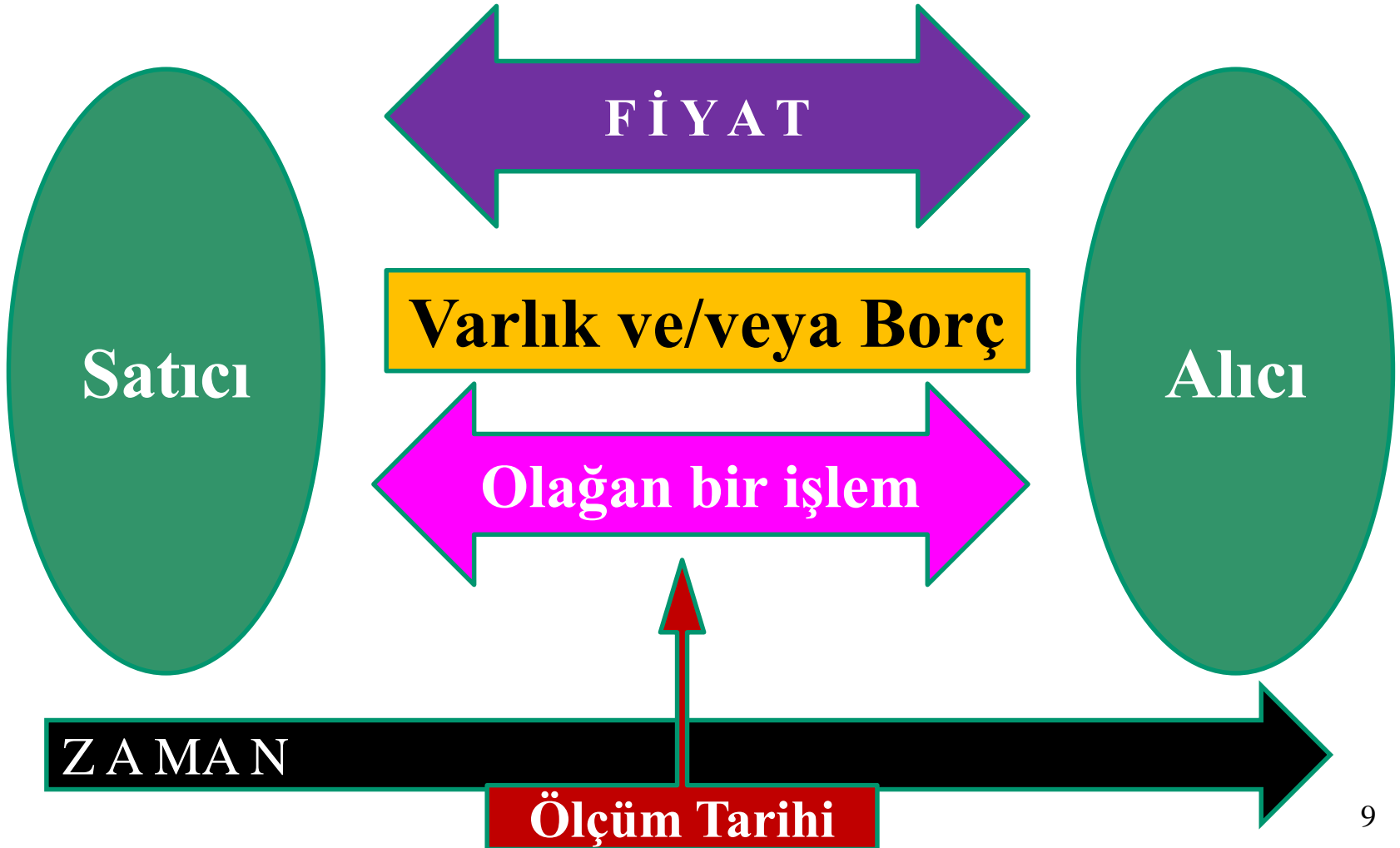
GUD Ölçümünün Amacı

- GUD işletmeye özgü bir ölçüm olmayıp, **piyasa bazlı bir ölçümdür** ve varlığı elinde bulunduran veya borçlu konumunda olan piyasa katılımcısının bakış açısıyla **ölçüm tarihindeki fiyatı “çıkış fiyatını”** belirlemeyi amaçlar.
- Bu varlık ve borca ilişkin **gözlemlenebilir piyasa işlemleri veya bilgileri mevcut olsa da olmasa da** bu amaç değişmemektedir (TFRS 13/2).

GUD Ölçümünün Unsurları

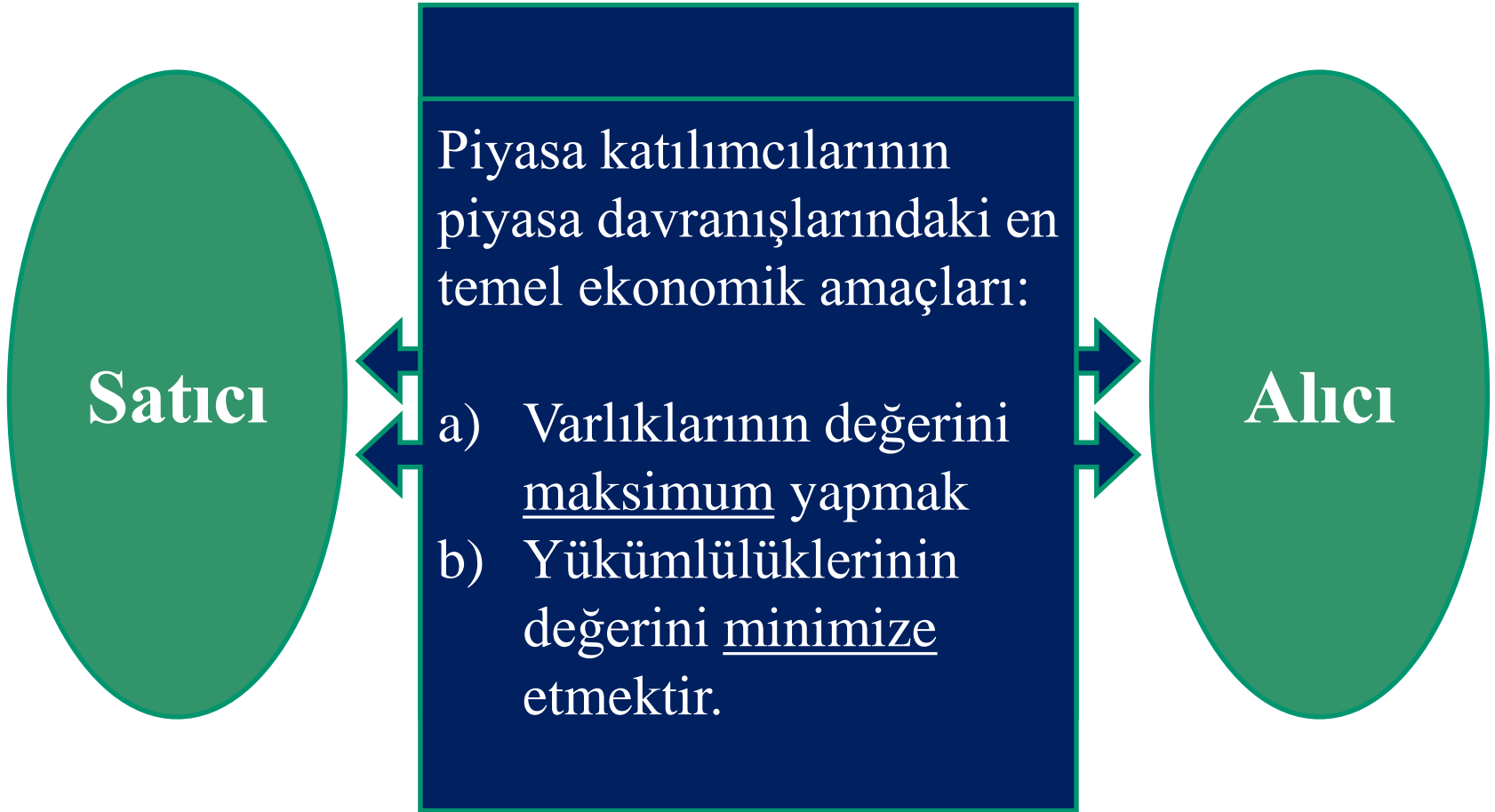
- Piyasa katılımcıları
- Ölçüm tarihi
- Olağan bir işlem
- Bir varlık (satışı) ve/veya bir borç (devri)
- Ödenecek fiyat

GUD Ölçümünün Unsurları

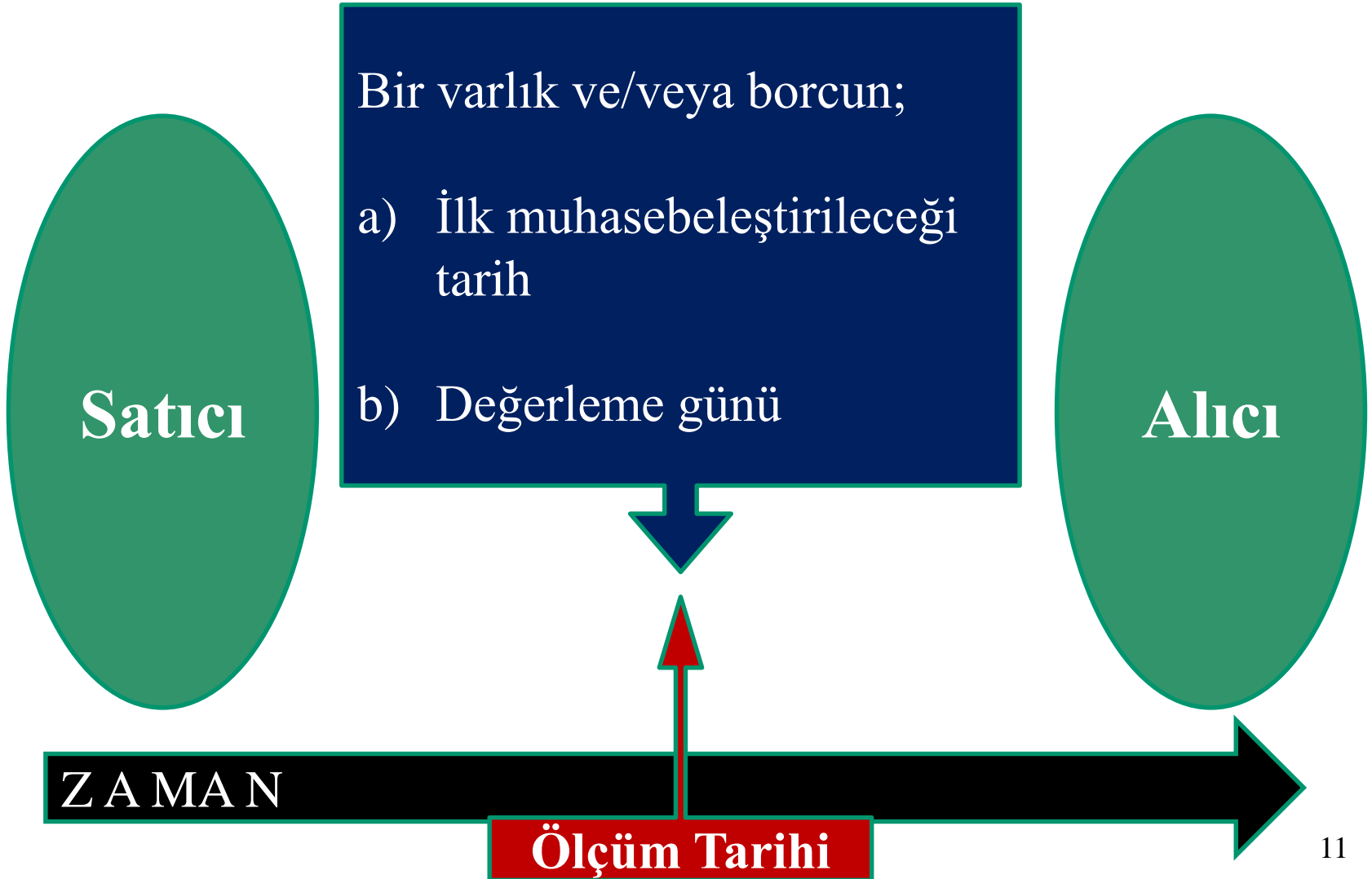

Piyasa Katılımcıları

(Asıl «veya en avantajlı» piyasada)

Ölçüm Tarihi

Olağan Bir İşlem

Bir işlemin olağan olabilmesi için;

- Piyasa katılımcılarının, işleme konu olan varlık veya yükümlülük ile ilgili yeterli farkındalık ve bilgi seviyesine sahip olması ve
- Piyasa katılımcılarının, işlemi gerçekleştirmek için gönüllü hareket etmeleri gerekir.

Satıcı

Alıcı

Olağan bir işlem

ZAMAN

Ölçüm Tarihi

Olağan İşlem Hangi Piyasada Gerçekleşir?

GUD Öyle bir fiyattır ki;

Asıl Piyasada

Varlığın veya borcun en yüksek hacimde ve seviyede işlem gördüğü piyasadır.

Veya (Asıl piyasa yoksa),
En Avantajlı Piyasada

İşlem maliyetleri ve taşıma maliyetleri dikkate alındıktan sonra, varlığın satışından elde edilen tutarı en üst seviyeye yükselten veya borcun devredilmesi için ödenen tutarı asgari seviyeye indiren piyasadır.

Varlık ve/veya Borç

Varlık veya borç içinde bulunduğu *hesap birimine* bağlı olarak aşağıdakilerden biri olabilir:

- Tek bir Varlık veya tek bir borç,
- Varlık grubu veya borç grubu ya da
- Varlıklar ve borçlardan oluşan bir grup (örneğin, nakit yaratan birim veya iş).

Fiyat

İlk Muhasebeleştirmede GUD

- Genellikle, işlem fiyatı (giriş fiyatı) GUD değere (çıkış fiyatına) eşittir.
- Aşağıdaki durumlar da bu eşitlik bozular:
 - **İlişkili taraflar** arasındaki işlemler.
 - İşlemin gerçekleştiği **piyasanın** asıl (ya da en avantajlı) piyasadan **farklı olması**.
 - **Baskı altında** gerçekleşen veya satıcının fiyatı kabul etmeye zorlandığı işlemler (Finansal zorluk durumu, Kriz zamanı).

İşlem ve Taşıma Maliyetleri

	Tanım	GUD düzeltilir mi?
İşlem Maliyetleri	Asıl piyasada (ya da en avantajlı piyasadaki) varlığın satışıyla veya borcun devriyle ilgili olan ve varlığın elden çıkarılmasına veya borcun devrine doğrudan atfedilebilen maliyetlerdir.	Hayır İşlem Maliyetleri, varlığın veya borcun özelliği değildir. Varlığın veya borcun GUD'ini ölçmek için kullanılan asıl (ya da en avantajlı) piyasadaki fiyat, İşlem Maliyetlerine göre <u>düzeltilmez.</u>
Taşıma Maliyetleri	Bir varlığın mevcut konumundan asıl piyasasına (ya da en avantajlı piyasasına) taşınması için katlanılan maliyetlerdir.	Evet Varlığın bulunduğu konumun o varlığın özelliği olması durumunda (emtia), asıl (ya da en avantajlı) piyasadaki fiyatı, varlığın mevcut konumundan bu piyasaya taşınırken katlanılan maliyetlere göre <u>düzeltilir.</u>

TFRS 13 Hangi Durumlarda Uygulanır?

- Diğer TFRS'lerin
 - GUD ölçümünü veya
 - GUD'e ilişkin açıklama yapılmasını zorunlu tuttuğu ya da
 - ölçüm veya açıklama yapılmasına izin verdiği durumlarda uygulanır.

TFRS 13'ün Açıklama Hükümlerinin Uygulanmadığı Alanlar

- “*TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar*” Uyarınca GUD’inden ölçülen Plan Varlıkları.
- “*TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama*” uyarınca GUD’inden ölçülen Emeklilik Fayda Planlarına yapılan yatırımlar.
- “*TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü*” uyarınca geri kazanılabilir tutarı, elden çıkarma maliyetleri düşülmüş GUD’i olan varlıklar.

TFRS 13'ün Ölçüm Hükümlerinin Uygulanmadığı Alanlar

- “*TMS 2 Stoklar*” standardında yer alan **Net Gerçekleşebilir Değer** veya
- “*TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü*” standardında yer alan **Kullanım Değeri** gibi GUD ile bazı benzerlikleri bulunan ancak GUD olmayan ölçümlere.

TFRS 13'ün Kapsamı Dışında Olan Standartlar

- “*TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler*” kapsamındaki hisse bazlı ödeme işlemleri,
- “*TFRS 16 Kiralamalar*” uyarınca muhasebeleştirilen kiralama işlemleri.

Piyasa Bazlı Ölçüme Nasıl Erişilir?

Bir varlık veya borcun aktif bir piyasada kotasyon fiyatı mevcut mu?

EVET

GUD'ü ölçmek için **Kotasyon Fiyatını** kullan
(Seviye 1)
Düzeltilme yapılmadan kullan.
(79. paraftekiler hariç)

HAYIR

- Doğrudan veya Dolaylı şekilde gözlemlenebilir veya
- gözlemlenebilir olmayan girdilerle **Değerleme Yöntemleri** kullanılarak GUD hesaplanır (Seviye 2 ve 3 girdileri)

Doğrudan veya Dolaylı **Gözlemlenebilir** Girdiler kullan
(Seviye 2 girdileri)

Gözlemlenebilir Olmayan Girdiler kullan
(Seviye 3 girdileri)

GUD Hiyerarşisi

Ö
N
C
E
L
İ
K

Seviye 1 Girdiler

Aktif piyasadaki **kotasyon fiyatı**.

Seviye 2 Girdiler

Doğrudan veya dolaylı şekilde **Gözlemlenebilir** olan girdiler.

Seviye 3 Girdiler

Gözlemlenebilir Olmayan girdiler.

O
B
J
E
K
T
İ
F
L
İ
K

Gözlemlenebilir Girdiler (Seviye 2)

- **Benzer varlık veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatları,**
- **Özdeş ya da benzer varlık veya borçların aktif olmayan piyasalardaki kotasyon fiyatları,**
- **Varlık veya borca ilişkin kotasyon fiyatları dışındaki gözlemlenebilir girdiler.**

Gözlemlenebilir Girdiler (Seviye 2) Örnekler

- LIBOR swap oranı.
- Sabit faiz getirili ve değişken faiz ödemeli bir faiz oranı swap işlemi.
- Borsada işlem gören hisselerle ilişkin üç yıllık opsiyon.
- Lisans anlaşması.
- Perakende satış yapan fabrika satış mağazasınının mamul stokları.
- Elde tutulan ve kullanılan bina.

Gözlemlenebilir Olmayan Girdiler (Seviye 3)

- Ölçüm tarihinde varlığa veya borca ilişkin **piyasa faaliyetlerinin olmadığı veya az olduğu** durumlarda bu tür girdilerin **kullanımına izin verilmektedir.**
- Piyasa katılımcılarının riske ilişkin varsayımları da dâhil olmak üzere, varlığın veya borcun fiyatlandırılmasında **kullandıkları varsayımları yansıtır.**

Gözlemlenebilir Olmayan Girdiler (Seviye 3) Örnekler

- Uzun vadeli para swapı.
- Borsada işlem gören hisseler üzerine yazılmış üç yıllık opsiyon.
- Faiz oranı swapı.
- Nakit yaratan birim.

Değerleme Yöntemleri

- İşletme, kotasyon fiyatının olmadığı durumlarda, GUD’i ölçmek için
 - ✓ *yeterli verinin bulunduğu ve koşullara uygun olan,*
 - ✓ *ilgili gözlemlenebilir girdilerin kullanımını azami seviyeye çıkaran ve*
 - ✓ *gözlemlenebilir olmayan girdilerin kullanımını ise asgari seviyeye indiren*
- değerleme yöntemlerini kullanır.

Değerleme Yönteminin Kullanım Amacı

- GUD ölçümünde kullanılacak olan **fiyatın tahmin edilmesidir.**
- Yaygın olarak kullanılan **üç değerlendirme yöntemi** benimsenmiştir (Piyasa Yaklaşımı, Maliyet Yaklaşımı ve Gelir Yaklaşımı)
- İşletme GUD'ı ölçmek için bu **yaklaşımlardan bir veya birkaçı ile tutarlı** olan değerlendirme yöntemlerini kullanır.

Piyasa Yaklaşımı

- **Özdeş ve karşılaştırılabilir** (*benzer*) varlıklar, borçlar veya varlık ve borçlardan oluşan bir grubu (*bir iş gibi*) içeren **piyasa işlemlerinden elde edilen fiyatları ve diğer ilgili bilgileri kullanan** değerlendirme yöntemidir.
 - a) Piyasa Çarpanı
 - b) Matris Fiyatlaması

Maliyet Yaklaşımı

- Bir varlığın **hizmet kapasitesini yenilemek amacıyla** hâlihazırda gerekli olan **cari tutarı yansıtan** bir değerlendirme yöntemidir (genellikle *cari yenileme maliyeti* olarak ifade edilir).
- Genellikle, cari yenileme maliyeti yöntemi diğer varlıklar ya da diğer varlık ve borçlarla birlikte kullanılan **maddi duran varlıkların** (*finansal olmayan araçların*) **GUD**'inin ölçümünde kullanılır.

Gelir Yaklaşımı

- **Gelecekteki beklenen tutarları** (*örneğin, nakit akışları ya da gelir ve giderleri*) **tek bir cari tutara** (*başka bir ifadeyle, iskonto edilmiş*) dönüştüren yöntemlerdir.
 - a) *“bugünkü değer yöntemleri”*,
 - b) *“opsiyon fiyatlama modelleri”*,
 - c) *“çok dönemli artık kazanç yöntemi”*

Birden Fazla Yöntem Kullanılabilir mi?

- **Tek bir yöntemin** kullanımını genellikle **yeterli** olmakla birlikte, **yeterli olmadığı** durumlarda **birden fazla yöntem kullanılabilir.**
- Bu durumda, farklı yöntem sonuçlarından ortaya çıkan **değer aralığı dikkate alınarak değer tespiti yapılır** ki; GUD ölçümü, söz konusu aralıkta mevcut koşullardaki GUD’i en iyi yansıtan noktadır.

Yöntem Değişikliği Mümkün mü?

- Evet.
- Ancak, yöntem kullanımında işletme **tutarlı** olmalıdır.
- Yöntem değişikliğine gidilebilmesi için değişikliğin mevcut koşullarda;
 - **GUD’i aynı derecede veya**
 - **daha iyi şekilde yansıtan bir ölçümle sonuçlanmalıdır.**

Yöntem Değişikliği Ne Zaman Yapılabilir?

- Yöntem değişikliğine ancak aşağıdaki durumlardan **en az birinin** varlığında müsaade edilir (ki, bu durum TMS 8 uyarınca *muhasabe tahmininde değişiklik* olarak muhasebeleştirilir);
 - a) Yeni piyasaların oluşması,
 - b) Yeni bilginin ortaya çıkması,
 - c) Önceden kullanılan bilginin artık var olmaması,
 - d) Değerleme yöntemlerinin gelişmesi ya da
 - e) Piyasa koşullarının değişmesi.

Finansal Olmayan Varlıklarda Uygulama

- GUD'nin ölçümünde, piyasa katılımcısının bu varlığı *En İyi ve En Üst Seviyede Kullanarak* veya bu şekilde kullanacak başka bir piyasa katılımcısına satarak ekonomik fayda sağlayacağını varsayar.
- *En İyi ve En Üst Seviyede Kullanım* piyasa katılımcılarının bakış açısıyla belirlenir.
- Amaç, varlık veya borcun *değerini* en üst seviyeye çıkaracak şekilde kullanımıdır.

En İyi ve En Üst Seviyede Kullanım İçin Gerekli Kriterler

- Varlığın fiziki olarak mümkün olması (*gayrimenkulün konumu veya büyüklüğü gibi*),
- Yasalara uygun olması (*gayrimenkul için geçerli imar düzenlemeleri gibi*) ve
- Finansal açıdan elverişli bir biçimde kullanımının mümkün olması (*gayrimenkulün fayda maliyet analizi gibi*).

İşletmenin Kendi Özkaynağına Dayalı Finansal Araçlarına ve Borçlarına İlişkin Uygulama

Borcun veya Özkaynağa Dayalı Finansal Aracın devrine ilişkin aktif bir piyasada kotasyon fiyatı mevcut mu?

EVET

GUD’i ölçmek için **Kotasyon Fiyatını** kullan (Seviye 1)

HAYIR

Ölçüm tarihinde bu finansal araçlar **diğer taraflarca** varlık olarak **elde tutuluyor mu?**

EVET

-**Aktif piyasadaki Kotasyon Fiyatını** kullan (Seviye 1)
-**Yoksa**, Aktif olmayan bir piyasadaki kotasyon gibi **Gözlemlenebilir** girdi kullan.
-**Gözlemlenebilir Girdi de Yoksa**, Değerleme Yöntemi kullan (Gelir Yaklaşımı, Piyasa Yaklaşımı vbg).

HAYIR

Özkaynak üzerindeki hakkı ihraç eden veya borçlu olan bir piyasa katılımcısının bakış açısıyla değerlendirme yöntemi kullan (Bugünkü Değer vbg).

Piyasa Risklerini veya Karşı Tarafın Kredi Riskini Dengelemeye Yönelik Finansal Varlıklara ve Finansal Borçlara İlişkin Uygulama

- İşletmenin GUD ölçümü açısından TFRS 13’de yer verilen *istisnayı uygulamasına izin verilir.*
- **Bu istisna**, finansal varlık ve borçlardan oluşan bir grubun GUD’inin,
 - belirli **bir riske maruz kalınması** dolayısıyla alınan **net uzun pozisyonun** (bir varlığın) satışından elde edilecek veya
 - alınan **net kısa pozisyonun** (bir borcun) devrinde ödenecek fiyatın esas alınarak ölçülmesine izin verir.

İstisnadan Yararlanma Kriterleri

Aşağıdaki 3 kriterin tamamının mevcut olması gerekir:

- a) İşletmenin finansal varlıklar ve borçlardan oluşan bir grubu **belgelendirilmiş risk yönetimine veya yatırım stratejisine göre maruz kaldığı belirli bir piyasa riskinin (veya risklerinin) ya da belirli bir karşı tarafın kredi riskinin net etkisini esas alarak yönetmesi,**

İstisnadan Yararlanma Kriterleri

- b) İşletmenin **kilit yöneticilerine** finansal varlıklar ve borçlardan oluşan grup hakkında (a) bendinde belirtilen esasa göre **bilgi sunulması** ve
- c) İşletmenin, **her raporlama dönemi sonunda** zorunlu ya da isteğe bağlı olarak söz konusu finansal varlıkları ve borçları finansal durum tablosunda **GUD’i üzerinden ölçmesi.**

İstisna

- İstisnadan yararlanma bir **muhasebe politikasıdır.**
- Finansal araçların **finansal tablolardaki sunumuyla ilgili değildir.**
- İşletmenin, **portföy** düzeyindeki düzeltmeleri, maruz kaldığı net etkiyi esas alarak yönettiği finansal varlıklar ve borçlardan oluşan grupta yer alan varlıklara ve borçlara **dağıtması gerekebilir.**
- Bu dağıtımın da **şartlara uygun bir yöntem kullanılarak mantıklı ve tutarlı bir şekilde yapılması gerekir.**

Dip Not Açıklamaları-1

- GUD’i üzerinden ölçülen varlıklara ve borçlara ilişkin:
 - **değerleme yöntemlerini**
 - **kullanılan girdileri** (*GUD hiyerarşi detayında*).
 - **Gözlemlenebilir olmayan önemli girdilerin döneme ilişkin K/Z ile Diğer Kapsamlı Gelire etkisi.**

Dip Not Açıklamaları-2

- Seviye 1 ve Seviye 2 arasında devredilen;
 - tutarlar,
 - devrilerin nedenleri
 - devirlerin ne zaman meydana geldiğinin belirlenmesine ilişkin işletme politikası.
- Her seviye bazında, devirler;
 - Gelen
 - Çıkan devirler ayrı olarak açıklanır.

Dip Not Açıklamaları-3

- Seviye 2 ve Seviye 3 kapsamında sınıflandırılan, GUD ölçümleri için;
 - Kullanılan değerlendirme yöntemi
 - Kullanılan girdilerin tanımı.
- Kullanılan değerlendirme yöntemindeki değişiklikler ve nedenleri.
- Zorunlu tutulan sayısal açıklamalar, başka bir format daha uygun olmadığı sürece *tablo formatında* sunulur.

Uygulamadaki Zorluklar

- GUD ölçümünde kullanılan girdilerin **objektif olma özelliği** Seviye 1 girdilerinde en yüksekken, Seviye 3 girdilerinde en düşüktür.
- Seviye 3 girdileri kullanılarak belirlenen GUD ölçümü sonuçlarıyla hazırlanan finansal tablo verilerine;
 - Güven azalır,
 - Denetim Riski artar.
- Etik

Ekonomik Kriz Dönemleri

- İşletmeler ne kadar iyi niyetli olursa olsunlar objektiflik seviyesi yüksek girdilere erişim zorlaşır.
- Özellikle gelecek tahminine dayalı modellerde tahmin yapmak zorlaşır.
- İyimser ve kötümser senaryo sonuçları arasındaki farklar büyür.
- Hatta *aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarında* bile objektiflik sarsılabilir.

Öneriler-1

- Çok sayıda unsur için GUD tespiti yapılacak olması **Sistemsel Dönüşümü (Bakış açısında değişimi)** gerekli kılar:
 - Nitelikli personel istihdamı,
 - Özel bir birimin kurulması,
 - Kullanılan tahmin ve modellemeler ile muhasebe politikalarını içeren kılavuz kitapçık hazırlanması,
 - Üst yönetimin sürece katılımı sağlanmalı,

Öneriler-2

- Değerleme hizmetlerinin **yetkilendirilmiş ve tarafsız kuruluşlardan** (Gayrimenkul değerlendirme şirketleri, ekspertiz firmaları vbg) tedarik edilmesi,
- Çok uluslu küresel işletmeler, grup üyelerinin böylesi taleplerini karşılayabilecek bir işletmeyi **kendi grup bünyelerinde kurabilirler.**

**İZMİR SERBEST MUHASEBECİ
MALİ MÜŞAVİRLER ODASI**

17. MUHASEBE STANDARTLARI SEMPOZYUMU

**İLGİNİZ VE SABRINIZ İÇİN
ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.**

Prof. Dr. Yakup SELVİ

İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi

Muhasebe Anabilim Dalı

selviyak@istanbul.edu.tr

0212-473 7070 (18317)

